

טקסטיל, לבוש וחושים: תפישות ומופעים**היחידה ללימודי תרבות והמחלקה לעיצוב טקסטיל, שנקר****16 במרץ, 2017****הצעף של שחרזדה: אריגי יבוא ממשי וכותנה בתקופה המוסלמית ובימי הביניים
בארץ ישראל // ד"ר אורית שמיר וד"ר עליזה בגינסקי**

אריגי יבוא ממשי וכותנה התגלו באתרים לאורך דרכי הבשמים מפטרה לעזה, מהתקופה המוסלמית הקדומה (מאות 7-8 לספירה). האתר החשוב ביותר הוא נחל עומר (קרוב למואה) בו התגלו 250 אריגים ממשי, כותנה, צמר, פשתן ושיער עיזים. קבוצה בולטת הם אריגי האינקט מכותנה הקדומים ביותר בעולם ומוצאם מהודו.

הממצאים האלה נשתמרו הודות לאקלים היבש. עושר פיסות האריגים ששרדו מאפשר לחקור סוגיות הקשורות בחומרי גלם, בטכניקות ייצור, במוצא גיאוגרפי של חומרי הגלם ושל אריגים מוכנים, ובטכניקות אריגה. כל אלה משקפים חברה וכלכלה בתקופות השונות, אופנות מתחלפות, מצב כלכלי ופוליטי של אוכלוסייה באתר מסוים ואוכלוסיות של אתרים שונים בתקופה מסוימת ולאורך תקופות שונות. הרמה הגבוהה של הטווייה והאריגה והאיכות הגבוהה של הצביעה והיכולת להשיג את האריגים הללו – כל אלה מעידים על רמת חיים גבוהה שחיו בה לאורך דרכי הבשמים.

במערה 38 בצוק הקרנטל מעל יריחו שנחפרה התגלו כאלף פיסות אריגים, מקלעות וחבלים. הם תוארכו על סמך בדיקות קרבון 14, הממצא הקירמי, הטכניקה והאיקונוגרפיה של האריגים למאות התשיעית ועד השלוש עשרה לסה"נ. יחודו של האתר במספרם הרב של קטעי אריג מפוארים מאוד, הארוגים בטכניקות מתוחכמות בדגמים צבעוניים. האריגים שנמצאו הם משופשפים, קרועים וחתוכים. חלקם מטולאים, בשימוש משני ואף שלישי, מורכבים מפיסות אריג אחדות מאותו אריג או מאריגים שונים.

מהממצא העשיר הזה ניתן ללמוד על השימוש בטקסטילים, על המצב החברתי, הכלכלי וקשרי המסחר של תושבי אזור ירושלים ויריחו במשך כארבע מאות שנה.

רמת חייהם הייתה גבוהה ואפשרה ייבוא של אריגי משי מפוארים מפרס, מסוריה ומביזנץ. גם אריגי הפשתן שהיו מעוטרים בפסי טפטרי ממשי, יובאו ממצרים. זאת לעומת ה"אופנה הבין לאומית" של אריגים פשוטים עם פסים ומשבצות כחולים ולבנים, שהייתה נפוצה באירופה, במצרים ואפילו במערב אפריקה הגיעה גם לאזורנו והתגלתה גם היא במערה.

האריגים מימי הביניים, לעומת אריגים בתקופות קדומות יותר (עד תק' אסלאמית), מגוונים יותר הן בחומרי הגלם, הן בטכניקות האריגה והצביעה, הן בגזרות (למשל, גזירה ותפירה ממספר חלקים) והן במוצא. יתכן ומערה 38 שימשה כמחסן לטקסטילים משומשים של אוספי או/ו סוחרי סמרטוטים. טקסטילים משומשים אלה היוו חומר גלם לתעשיית הנייר, אשר חדרה לאזורנו במאה התשיעית לסה"נ, ממרכז אסיה, לשם הגיעה עם הכיבוש המוסלמי מסין.

ד"ר עליזה בגינסקי היא מרצה בכירה בגמלאות שעוסקת בהיסטוריה של הטקסטיל. היא בנתה את אוסף הטקסטיל הלימודי של מכללת שנקר. פרסומיה הרבים עוסקים בטקסטיל, ובהם ספר העוסק בטקסטילים קופטים: "Textiles from Egypt 4th-13th centuries CE".

ד"ר אורית שמיר היא ראשת המחלקה למוזיאונים ותצוגות ואוצרת חומרים אורגנים ברשות העתיקות. בעבודת הדוקטורט שלה היא עסקה בממצאים אריכאולוגים של טקסטילים שנמצאו בארץ מן התקופה הרומית והאיסלמית. מחקריה הרבים עוסקים בטקסטיל במכשירי אריגה.